

DAMIAN PUŚLECKI

Zwłoka w zgłoszeniu wypadku przy pracy rolniczej a prawo do jednorazowego odszkodowania

Wypadki przy pracy w rolnictwie występują znacznie częściej niż w przemyśle czy handlu¹. Niejednokrotnie zdarzenie takie przebiega bez udziału świadków. Zawiadomienie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o zaistnieniu zdarzenia wypadkowego jest niezbędnym warunkiem ubiegania się o prawo do jednorazowego odszkodowania. Zgłoszenie wypadku powoduje bowiem wszczęcie postępowania powypadkowego, na które składa się ustalenie rzeczywistych przyczyn, okoliczności zdarzenia, uznanie bądź nieuznanie go za wypadek i – przy spełnieniu wszystkich wymaganych prawem przesłanek – wypłata świadczenia.

W praktyce rolnicy bardzo często zgłaszają zdarzenia wypadkowe z dość znacznym opóźnieniem. Choć prowadzone na szeroką skalę przez KRUS akcje informacyjne o bezzwłocznym informowaniu o wypadku przyczyniły się do poprawy sytuacji, to jednak nadal w ponad połowie przypadków zgłoszenie następuje po okresie dłuższym niż 14 dni od jego zaistnienia². Zwłoka w zawiadomieniu KRUS o zdarzeniu jest poważnym problemem, a jej znaczenie uwidacznia się szczególnie podczas przeprowadzania postępowania dowodowego. Bardzo często, ze względu na upływ czasu, ma ona wpływ na ustalenie rzeczywistych przyczyn i oko-

¹ Wskaźnik wypadkowości w rolnictwie indywidualnym w 2005 r. wyniósł 13,3 wypadków na 1000 ubezpieczonych. Zmniejszył się on wprawdzie w porównaniu z 2004 r. o 4,4 pkt, jednak jest on nadal wyższy od wskaźnika wypadkowości dla pracujących poza rolnictwem, który wynosi 7,99; Raport Biura Prewencji i Rehabilitacji KRUS, 2005 r.

² Zob. *ibidem*, s. 7.

liczności wypadku. Późne zgłoszenie zdarzenia powoduje niejednokrotnie wydłużenie całego postępowania powypadkowego, co skutkować może dłuższym oczekiwaniem poszkodowanego i jego rodziny na uzyskanie jednorazowego odszkodowania.

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy zwłoka w zgłoszeniu zdarzenia wypadkowego wpływa na prawo do uzyskania jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej? Rozważania w pierwszej części opracowania dotyczą określenia warunków, które winien spełnić zainteresowany, aby można było uznać, że zgłosił wypadek bez zbędnej zwłoki. W dalszej części artykułu przedstawiony został problem skutków prawnych późnego zgłoszenia zdarzenia wypadkowego, jak również sprawa przedawnienia roszczeń o jednorazowe odszkodowanie. Ostatnia część artykułu zawiera wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*.

Kwestię zgłaszania wypadków przy pracy rolniczej reguluje ustawa o społecznym ubezpieczeniu rolników³ oraz rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadków przy pracy rolniczej oraz ustalania ich przyczyn⁴. Duże znaczenie w tym zakresie ma także zarządzenie Prezesa KRUS o zasadach przyjmowania zgłoszenia wypadku przy pracy rolniczej, ustalania jego okoliczności i przyczyn oraz rozpatrywania wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub choroby zawodowej⁵.

Zgodnie z art. 45 ustawy ubezpieczeniowej, o zaistnieniu wypadku przy pracy rolniczej poszkodowany, rolnik, domownik lub inna osoba są zobowiązane zawiadomić Kasę bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia jego zaistnienia. Tak więc – oprócz poszkodowanego – wypadek do KRUS mogą zgłosić (a wręcz mają taki obowiązek) także inne osoby. Uregulowanie to wprowadziła ustawa nowe-

³ Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. 1998, Nr 7 poz. 25 z późn. zm.), powoływana dalej jako rolnicza ustawa ubezpieczeniowa.

⁴ Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadków przy pracy rolniczej oraz ustalania ich przyczyn (Dz. U. Nr 76 poz. 699), powoływane dalej jako rozporządzenie MPS.

⁵ Zarządzenie Prezesa KRUS z 12 grudnia 2005 r. o zasadach przyjmowania zgłoszenia wypadku przy pracy rolniczej, ustalania jego okoliczności i przyczyn oraz rozpatrywania wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub choroby zawodowej (niepublikowane).

lizacyjna z 2 kwietnia 2004 r.⁶ Ustawodawca rozszerzył krąg podmiotów, które zobowiązane są powiadomić KRUS o zdarzeniu. Posługując się sformułowaniem „inne osoby”, przepis wskazuje, że każdy, kto wie o zaistniałym wypadku, winien poinformować o tym fakcie ubezpieczyciela. Nie ma tutaj ograniczenia do osób bliskich poszkodowanemu ani takich, które miałyby interes prawny w związku z powiadomieniem o zdarzeniu wypadkowym. Art. 45 nie wprowadza jednak żadnych sankcji za niewypełnienie obowiązku.

Zgodnie z § 2 rozporządzenia MPS, wypadek można zgłosić w siedzibie Kasy (w każdej jednostce organizacyjnej) osobiście albo za pośrednictwem poczty, telefonu lub poczty elektronicznej. Do przyjęcia zgłoszenia upoważnione są wszystkie oddziały regionalne i placówki terenowe KRUS. Wprowadzenie możliwości informowania ubezpieczyciela drogą e-mailową i telefoniczną z pewnością miało wpłynąć na szybsze zgłaszanie zdarzeń. Dlaczego zatem ponad 50% wypadków jest nadal zgłaszanych z opóźnieniem?⁷

Należy podkreślić, że osoba zgłaszająca wypadek, niebędąca poszkodowanym, dokonuje tylko zgłoszenia zdarzenia – o czym informuje pracownik KRUS. Wniosek o jednorazowe odszkodowanie musi być złożony przez samego poszkodowanego⁸. Zgłaszający winien zabezpieczyć mające związek ze zdarzeniem przedmioty oraz miejsce wypadku, udostępnić je, wskazać świadków, dostarczyć posiadaną dokumentację leczenia oraz udzielić wszelkich informacji koniecznych do ustalenia przyczyn i okoliczności wypadku⁹. W sytuacji, gdy poszkodowany osobiście zgłasza wypadek, uznaje się, że występuje on jednocześnie z roszczeniem o jednorazowe odszkodowanie, które winno być potwierdzone złożeniem wniosku¹⁰.

Przytoczony powyżej termin zgłoszenia zdarzenia wypadkowego wprowadzony został ustawą nowelizacyjną z 2004 r. Wątro jednak przypomnieć, jak kwestia zgłaszania wypadków uregulowana była we wcześniejszych aktach prawnych.

⁶ Ustawa z 2 kwietnia 2004 o zmianie ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz. U. 2004, Nr 91 poz. 873, powoływana dalej jako ustawa nowelizacyjna z 2 kwietnia 2004 r.

⁷ Dane uzyskane z oddziałów regionalnych KRUS w Poznaniu i Rawiczu.

⁸ Zgodnie z § 1 pkt 5 zarządzenia Prezesa KRUS z 12 grudnia 2005 r.

⁹ § 3 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 r.

¹⁰ Ibidem, ust. 3.

W rozporządzeniu Rady Ministrów z 9 grudnia 1977 r.¹¹ w § 9 ustanowiono, że o każdym wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym poszkodowany, członek jego rodziny lub sołtys jest zobowiązany niezwłocznie zawiadomić naczelnika gminy. Z kolei, zgodnie z § 19, świadczenia z tytułu wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym nie przysługiwały, jeżeli poszkodowany lub członkowie jego rodziny nie zawiadomili naczelnika gminy o zdarzeniu w ciągu 6 miesięcy od dnia wypadku lub ustania przyczyn uniemożliwiających zawiadomienie o wypadku¹². Należy podkreślić, że w praktyce cytowany powyżej paragraf nie zawsze skutkował decyzją odmawiającą ubezpieczonym rolnikom prawa do jednorazowego odszkodowania. Często w takich przypadkach, gdy zgłoszenie wypadku miało miejsce po upływie 6 miesięcy od dnia zdarzenia, ustalano przeważnie przyczynę uniemożliwiającą zawiadomienie o wypadku. Powodowało to automatyczne przesunięcie wskazanego terminu i możliwe było przeprowadzenie postępowania w zakresie ustalania okoliczności oraz przyczyn zaistniałego zdarzenia¹³.

Pod rządami ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin¹⁴, zgodnie z § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z 28 marca 1983 r.¹⁵, brzmienie przepisu ustalającego obowiązek niezwłocznego zgłoszenia wypadku nie uległo zmianom. W ustawie z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników podtrzymany został obowiązek zgłoszenia wypadku „bez zbędnej zwłoki” (nadano temu przepisowi rangę ustawową). Ustawodawca zrezygnował natomiast zarówno w ustawie z 1982 r., jak i w obowiązującej ustawie ubezpieczeniowej (przed nowelizacją z 2 kwietnia 2004 r.), z przepisu, który wymagał, by zgłoszenie wypadku nastąpiło przed upływem 6 miesięcy od dnia zaistnienia zdarzenia.

¹¹ § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 grudnia 1977 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, Dz. U. 1977, Nr 37, poz. 166 ze zm.

¹² Ibidem, § 19.

¹³ E. Jaworska-Spićak, *Zwłoka w zgłoszeniu wypadku przy pracy rolniczej a prawo do jednorazowego odszkodowania*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 1999, z. 4, s. 114.

¹⁴ Ustawa z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, Dz. U. Nr. 40, poz. 268 z późn. zm.

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 marca 1983 r. w sprawie wykonywania niektórych przepisów ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników indywidualnych i członków ich rodzin, Dz. U. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.

Na mocy obowiązującej regulacji prawnej, wypadek powinien być zgłoszony niezwłocznie, lecz nie później niż 6 miesięcy od dnia zaistnienia. W projekcie zmiany ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników zaproponowane zostało uściślenie terminu zgłoszenia wypadku przy pracy rolniczej do 6 miesięcy. Przepis ten miał mieć charakter porządkowy i dyscyplinujący rolników do zgłaszania wypadków w takim terminie, który umożliwiłaby KRUS ustalenie okoliczności zdarzenia¹⁶. Art. 45 ust. 3 zawiera jednak stwierdzenie, że fakt niedopełnienia przez poszkodowanego lub rolnika obowiązku terminowego zgłoszenia wypadku ocenia się przy ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadku oraz prawa do jednorazowego odszkodowania.

Należy w tym miejscu zastanowić się nad użytym w art. 45 ustawy ubezpieczeniowej zwrotem „bez zbędnej zwłoki”. Wyrażenie to nie zostało – jak dotąd – nigdzie zdefiniowane, nie zajął nim się również Sąd Najwyższy. Kiedy zatem rolnik zgłaszając wypadek dopuszcza się zbędnej zwłoki? Czy informując ubezpieczyciela o zdarzeniu np. po 14 dniach lub miesiącu dochowuje określonego w ustawie terminu?

W wyjaśnieniu pojęcia zwłoki z pomocą mogą przyjść przepisy kodeksu cywilnego dotyczące odpowiedzialności dłużnika. Według art. 476 k.c., dłużnik dopuszcza się zwłoki, gdy nie spełnia świadczenia w terminie, a jeżeli termin nie jest oznaczony – gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w spełnieniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności¹⁷. Należy podkreślić, że w języku potocznym, choć także w prawniczym, pojęcia „zwłoka” i „opóźnienie” niejednokrotnie stosowane są zamiennie lub utożsamiane. Tymczasem różnią się one od siebie zasadniczo i kodeks przewiduje także całkowicie odmienne ich następstwa prawne. W ujęciu art. 476 „zwłoka” to opóźnienie szczególnego rodzaju, zwane też kwalifikowanym, w odróżnieniu od opóźnienia zwykłego.

Opóźnienie zwykle nie stwarza negatywnych skutków prawnych. Zachodzą jedynie następstwa ogólne, związane z wymagalnością roszczenia. Szczególne skutki prawne wynikają natomiast ze zwłoki dłużnika. Art. 476 jest tak skonstruowany, że dłużnika obciąża domniemanie prawne, iż nie dotrzymując terminu pozostaje w zwłoce, nie zaś w opóźnieniu *sensu*

¹⁶ Uzasadnienie do projektu zmiany ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników, Sejm RP, Warszawa 2003, druk sejmowy nr 1489, s. 51.

¹⁷ Art. 476 k.c.

stricto. Wierzyciel zatem nie musi udowadniać, że niedotrzymanie terminu spełnienia świadczenia jest spowodowane okolicznościami, za które dłużnik odpowiada¹⁸.

Prawo cywilne rozróżnia więc dwa rodzaje opóźnienia: opóźnienie zwykłe i kwalifikowane (zwłokę), różniące się między sobą elementem zawinienia dłużnika. Chodzi o to, czy na uchybienie terminu wpływ miały okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność, czy też nie. Po stronie dłużnika leży również ciężar wykazania, czy dopuścił się zwłoki, czy tylko opóźnienia.

Art. 45 ustawy ubezpieczeniowej zawiera jednak pojęcie zbędnej zwłoki. Warto więc zastanowić się nad intencją ustawodawcy. Czy używając tego zwrotu rozróżniał on postać zwłoki zwykłej i kwalifikowanej – zbędnej? Jeżeli tak, to co przesądza o kwalifikowanej postaci zwłoki? Przecież „niezwłocznie” („bez zwłoki”) i „bez zbędnej zwłoki” to pojęcia nietożsame.

W świetle obowiązujących przepisów należy stwierdzić, że poszkodowany powinien zgłosić wypadek w jak najkrótszym czasie i jeżeli występuje okoliczność, za którą nie ponosi odpowiedzialności (przeszkoda, która uniemożliwia wcześniejsze jego zgłoszenie), dochowuje terminu przewidzianego w ustawie. Możemy mieć tu do czynienia z sytuacją związaną z leczeniem szpitalnym, utratą świadomości czy np. stanem szoku pourazowego. Niezachowanie terminu nastąpi tylko wtedy, gdy mimo braku przeszkód zainteresowany mógł, a nie zgłosił wypadku do KRUS wcześniej. Trudno bliżej ustalić termin (określony np. w dniach), w jakim przypadku występuje zwłoka, a w jakim nie. Będzie to uzależnione od konkretnego stanu faktycznego. Warto jednak zaznaczyć, że ustawa ubezpieczeniowa obliguje do zgłoszenia wypadku także inne osoby oprócz poszkodowanego. A zatem, nawet gdy istnieje przeszkoda po stronie ofiary wypadku (niezależne od niego opóźnienie), to należy podkreślić, że inne zobowiązane do zawiadomienia osoby (art. 45¹⁹) dopuszczają się zwłoki w poinformowaniu KRUS o danym zdarzeniu.

Art. 45 wprowadza natomiast ograniczenie (zgodne z intencją ustawodawcy podczas prac nad nowelizacją ustawy), że zgłoszenie nie powinno nastąpić później niż 6 miesięcy od daty zdarzenia. Wyznaczona została

¹⁸ *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Księga III – *Zobowiązania*, t. 1, red. G. Bieniek, H. Ciepla, S. Dmowski, J. Gudowski, Lexis Nexis, wyd. VI, Warszawa 2003, s. 64.

¹⁹ Art. 45 ust. 1 ustawy ubezpieczeniowej, oprócz poszkodowanego, wymienia także rolnika, domownika i inną osobę.

zatem górna granica terminu poinformowania przez zainteresowanego Kasy o wypadku. Należy zastanowić się, jakie skutki prawne będzie miało przekroczenie powyższego terminu? Czy KRUS wówczas nie podejmie postępowania powypadkowego? Czy ubezpieczony będzie mógł się ubiegać o prawo do odszkodowania? Zgodnie z powyższymi rozważaniami, na mocy poprzednio obowiązujących przepisów, ubezpieczyciel nie zawsze odmawiał prawa do odszkodowania po przekroczeniu terminu zgłoszenia wypadku.

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w § 6 ust. 1 stanowi, że postępowanie dowodowe w sprawie zbadania okoliczności i przyczyn wypadku obejmuje: ustalenie, czy wystąpiła zwłoka w zgłoszeniu wypadku, jakie były przyczyny tej zwłoki oraz jaki wpływ miało opóźnienie w zgłoszeniu wypadku na możliwość ustalenia jego przyczyn i okoliczności²⁰. Należy podkreślić, że ustawodawca posługuje się tutaj zamiennie pojęciami zwłoki i opóźnienia, co nie wydaje się słuszne. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego prowadzi ewidencję zgłoszeń wypadków, a zatem określenie daty wystąpienia zdarzenia i jego zgłoszenia nie nastęrcza trudności. W protokole powypadkowym inspektor ds. prewencji stwierdza – zgodnie z art. 45 ust. 3 ustawy ubezpieczeniowej oraz z § 6 ust. 1 cytowanego rozporządzenia – czy w zgłoszeniu wypadku zaistniała zbędna zwłoka i czy miała ona wpływ na ustalenie jego przyczyn i okoliczności²¹. Skutki prawne zwłoki oceniane są zatem pod kątem jej wpływu na ustalenie przyczyn i okoliczności wypadku.

Jakie więc znaczenie ma górna granica określająca termin zgłoszenia wypadku? Odpowiedź na to pytanie może być trudna, gdyż w praktyce Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyjmuje zgłoszenia i prowadzi postępowanie powypadkowe także po upływie półrocznego terminu²². Czy takie działanie jest zgodne z ustawą?

Analizując art. 45 ust. 1 ustawy ubezpieczeniowej można by wywnioskować, że zgłoszenie wypadku po 6 miesiącach winno skutkować odmową wszczęcia postępowania powypadkowego. Zgodnie jednak z uzasadnieniem projektu zmiany ustawy ubezpieczeniowej²³, termin ten ma znacze-

²⁰ § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 r.

²¹ § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej oraz § 3 pkt 12 zarządzenia Prezesa KRUS.

²² Dane uzyskane z Działu Świadczeń Centrali KRUS w Warszawie.

²³ Uzasadnienie do projektu zmiany ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników, Sejm RP, Warszawa 2003, druk sejmowy nr 1489, s. 51.

nie porządkujące i dyscyplinujące rolników do wcześniejszego informowania KRUS o wypadkach. Skoro takie jest założenie powyższego uregulowania, to dlaczego ustawodawca nie wprowadził żadnych sankcji za przekroczenie półrocznego terminu? Należy także wskazać, że art. 45 ust. 1 trzeba interpretować łącznie z ust. 3 – ze względu na wpływ zwłoki na ustalenie przyczyn i okoliczności wypadku. W praktyce wprowadzony ustawą nowelizacyjną zapis nie zmienia sytuacji ubezpieczonego w porównaniu z uprzednią regulacją prawną, w której także brak sankcji za przekroczenie 6-miesięcznego terminu zgłoszenia zdarzenia wypadkowego.

Na poparcie powyższej tezy można przyjąć dwie hipotetyczne sytuacje z identycznym stanem faktycznym, w których rolnicy zgłaszają wypadki w terminie 3 miesiące i 10 miesięcy po wypadku. Można również założyć, że oba zgłoszenia zostały dokonane ze zwłoką, która nie ma wpływu na ustalenie okoliczności wypadku (np. ze względu na świadków zdarzenia i dostarczoną dokumentację medyczną). W obu przypadkach KRUS podejmie postępowanie powypadkowe, nie podnosząc zastrzeżeń w kwestii przekroczenia 6-miesięcznego terminu. Gdyby jednak zwłoka miała wpływ na ustalenie okoliczności i przebiegu wypadku, w praktyce Kasa rozpatrywałaby jej znaczenie również w oderwaniu od przekroczenia półrocznego terminu zgłoszenia wypadku.

Rolnicy zgłaszają wypadki do Kasy z różnym opóźnieniem. Zazwyczaj odmienne są w poszczególnych stanach faktycznych okoliczności i przyczyny zaistniałych zdarzeń²⁴. W przypadku nieskomplikowanych sytuacji, w których nie występują wątpliwości i spełnione są przesłanki wypadku przy pracy rolniczej, zwłoka w zgłoszeniu wypadku nie ma wpływu na przyznanie jednorazowego odszkodowania.

Najczęściej zwłoka w poinformowaniu KRUS o wypadku ma znaczenie w przypadkach niepełnego lub rozbieżnego udokumentowania okoliczności zdarzenia wypadkowego. Najczęściej stanowi ona wówczas dodatkowy, negatywny czynnik, utrudniający bezsporne udowodnienie okoliczności i jednoznaczne stwierdzenie, czy rzeczywiście zaistniałe zdarzenie było wypadkiem przy pracy rolniczej. W takiej sytuacji późne zgłoszenie zdarzenia może działać na niekorzyść ubezpieczonego i stanowić dodatkowy argument do uzasadnienia decyzji odmawiającej prawa do jednorazowego odszkodowania.

W protokole powypadkowym pracownik Kasy odnotowuje, czy zdarzenie zostało zgłoszone ze zwłoką oraz jaki miała ona wpływ na ustalenie

²⁴ Szerzej zob. E. Jaworska-Spićak, op. cit., s. 116.

przebiegu i okoliczności wypadku. W sytuacji, gdy zwłoka wystąpiła, zgłaszający zobowiązany jest do podania jej przyczyny. Uzasadnienia późnego zgłoszenia wypadku do KRUS przez poszkodowanych są różne. Bardzo często rolnicy tłumaczą się niewiedzą co do możliwości ubiegania się o świadczenie czy konieczności niezwłocznego zgłoszenia wypadku, lub nie są w stanie podać jakiegokolwiek przyczyny²⁵, mimo że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego od 1994 r. w różny sposób informuje i przypomina ubezpieczonym o obowiązku niezwłocznego zgłoszenia wypadku. Należy także podkreślić, że informacje w tej sprawie zostały przekazane wszystkim ubezpieczonym na piśmie, w niektórych oddziałach nawet kilkakrotnie²⁶. Mimo to zdarzają się nawet takie przypadki, kiedy poszkodowany drugi raz ulega wypadkowi, a mimo to zgłasza zdarzenie ze zwłoką twierdząc, że nie wiedział o ustawowym obowiązku niezwłocznego poinformowania ubezpieczyciela o zdarzeniu. Ze względu na to, że w większości przypadków (mimo szerokiej akcji informacyjnej KRUS) rolnicy nadal powołują się na niewiedzę, w praktyce odnotowanie przyczyny zwłoki w protokole powypadkowym nie ma żadnego wpływu na prawo do świadczenia.

Należy zadać sobie pytanie, jakie skutki prawne rodzi zgłoszenie wypadku ze zwłoką oraz czy zawsze zgłoszenie wypadku 6 miesięcy po zdarzeniu winno skutkować odmową przyznania jednorazowego odszkodowania? W związku z powyższymi rozważaniami należy stwierdzić, że jeżeli w toku postępowania dowodowego zostanie potwierdzone, że zgłoszone ze zwłoką zdarzenie rzeczywiście miało miejsce i wyczerpuje znamiona wypadku przy pracy rolniczej w rozumieniu ustawy, poszkodowanemu należy się odszkodowanie. Również w praktyce Kasa tylko w szczególnych przypadkach decyduje o odmowie odszkodowania uzasadnia zbędną zwłoką w zgłoszeniu wypadku. Zgłoszenie zdarzenia wypadkowego ze zbędną zwłoką nie rodzi zatem skutków prawnych wprost²⁷, gdyż należy ją uwzględniać tylko w przypadku, gdy miała ona wpływ na ustalenie rzeczywistego przebiegu i okoliczności zdarzenia wypadkowego²⁸. Z drugiej strony określenie „bez zbędnej zwłoki” jest na tyle nieprecyzyjne, że

²⁵ Dane uzyskane z Oddziału Regionalnego KRUS w Poznaniu.

²⁶ S. Tomaszkiwicz, *Zwłoka w zgłoszeniu wypadku przy pracy rolniczej powinna mieć wpływ na prawo do odszkodowania*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2000, z. 1, s. 140.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Inaczej E. Jaworska-Spićak, op. cit., s. 118-119.

należałoby się zastanowić, czy nie warto dokonać zmiany tego wyrażenia na „niezwłocznie”, czy też – jak miało to miejsce w rozporządzeniu z 1977 r.²⁹ – „po ustaniu przyczyn uniemożliwiających zawiadomienie o wypadku”³⁰. Wyznaczenie terminu bliżej określonego (w dniach, miesiącach) jest nieuzasadnione tylko z tego względu, że takie rozwiązanie nie dopuszczałoby możliwości wystąpienia niezależnego od poszkodowanego opóźnienia w zgłoszeniu wypadku³¹ (wobec braku innych osób zobowiązanych do zawiadomienia KRUS).

Mając na uwadze powyżej przedstawione argumenty, należy jednoznacznie stwierdzić, że obecne uregulowanie ustawowe dotyczące zgłaszania wypadku bez zbędnej zwłoki jest nieskuteczne i nie może dyscyplinować rolników do szybkiego zgłaszania wypadków³². Niezwłoczne poinformowanie KRUS o wypadku umożliwi natomiast Kasie realizowanie ustawowych zadań i leży w interesie rolników, którzy rzeczywiście ulegli wypadkom przy pracy i ubiegają się o jednorazowe odszkodowanie.

Odpowiadając na drugie pytanie (czy przekroczenie półrocznego terminu winno skutkować odmową wszczęcia postępowania powypadkowego i niemożnością ubiegania się o jednorazowe odszkodowanie) podkreślić należy, że aktualne brzmienie art. 45 ust. 1 i 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie daje podstaw do podejmowania takich decyzji. Zbędna zwłoka uwzględniana jest tylko przy ustalaniu przyczyn i okoliczności wypadku razem z innymi okolicznościami sprawy. Można nawet postawić tezę, że w praktyce przekroczenie tego terminu w ogóle nie rodzi żadnych skutków prawnych. Wynika to z nieustanowienia przez ustawodawcę jakichkolwiek sankcji. Z drugiej jednak strony należałoby zastanowić się, czy wprowadzanie sankcji jest konieczne, a jeżeli tak, to jakich?

W dalszej części rozważań warto zestawić omawianą problematykę z rozwiązaniami przyjętymi w ubezpieczeniu od wypadków przy pracy „pracowników”, w szczególności zaś osób prowadzących działalność gospodarczą. Kwestię ubezpieczeń społecznych od wypadków przy pracy reguluje przede wszystkim ustawa z 30 października 2002 r. o ubezpie-

²⁹ Zob. § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 grudnia 1977 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, Dz. U. z 1977 r Nr 37, poz. 166 ze zm.

³⁰ Zob. także S. Tomaszewicz, op.cit., s. 141.

³¹ Np. długie leczenie hospitalizacyjne, stan kilkumiesięcznej śpiączki itp.

³² Podobnie S. Tomaszewicz, op. cit., s. 142.

czeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy, kwalifikacji prawnej zdarzenia, wzoru karty wypadku i terminu jej sporządzenia³³.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że do 2003 r. samozatrudnieni nie korzystali z ochrony w razie wypadku przy pracy. Dopiero obecna regulacja zrównała ich sytuację z pracownikami³⁴. Za wypadek przy pracy uważa się bowiem także nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego z danego tytułu, podczas wykonywania zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności pozarolniczej (w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych).

Analizując przepisy dotyczące ubezpieczenia wypadkowego w kwestii ubiegania się o prawo do jednorazowego odszkodowania, trzeba podkreślić, że dla osób prowadzących działalność gospodarczą ani wspomniana ustawa, ani rozporządzenie nie wyznaczają terminu zgłoszenia samego wypadku. Według § 2 ust. 2 rozporządzenia, „poszkodowani prowadzący pozarolniczą działalność i osoby z nimi współpracujące [...], w stosunku do których postępowanie powypadkowe przeprowadza Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...], zgłaszają wypadek w terenowej jednostce organizacyjnej Zakładu, właściwej ze względu na siedzibę prowadzenia działalności”³⁵. Jednakże na podstawie art. 11 ust. 4 ustawy wypadkowej³⁶ poszkodowany może złożyć wniosek o jednorazowe odszkodowanie dopiero po zakończonym leczeniu i rehabilitacji. W praktyce, przy składaniu wniosku o odszkodowanie, ZUS wymaga od osoby poszkodowanej w wypadku zaświadczenia o zakończonym leczeniu (podpisanego przez lekarza

³³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy, kwalifikacji prawnej zdarzenia, wzoru karty wypadku i terminu jej sporządzenia, Dz. U. Nr 236, poz. 1992.

³⁴ Zob. art. 3 ust. 3 pkt 8 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673), zwana dalej ustawą wypadkową.

³⁵ Zob. § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy [...].

³⁶ Oceny stopnia uszczerbku na zdrowiu oraz jego związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową dokonuje się po zakończeniu leczenia i rehabilitacji (art. 11 ust. 4 ustawy wypadkowej).

prowadzącego). W razie braku takiego zaświadczenia, ubezpieczyciel nie rozpatruje wniosku. W większości przypadków zaraz po zakończeniu leczenia ubezpieczony składa jednak wniosek o jednorazowe odszkodowanie. Ustawa wypadkowa w odniesieniu do osób pracujących na własny rachunek nie przewiduje zatem terminu do zgłoszenia zaistniałego zdarzenia wypadkowego.

Warto w tym miejscu podkreślić, że samozatrudnionemu poszkodowanemu może przysługiwać zasiłek chorobowy i świadczenie rehabilitacyjne z ubezpieczenia wypadkowego³⁷. Aby osoba zainteresowana mogła się o niego ubiegać, powinna zgłosić zdarzenie do ZUS wraz z kompletem dokumentów. W większości przypadków poszkodowany, na specjalnym formularzu, sam składa oświadczenie o przebiegu i okolicznościach wypadku oraz podaje dane osobowe ewentualnych świadków. Oględziny miejsca zdarzenia przeprowadza się stosunkowo rzadko³⁸. Następnie komisja wypadkowa dokonuje kwalifikacji zdarzenia wypadkowego. W przypadku uznania zdarzenia za wypadek przy pracy, poszkodowany otrzymuje zasiłek z ubezpieczenia wypadkowego. Wraz z decyzją przyznającą świadczenie, ZUS przesyła ubezpieczonemu pisemną informację, że po zakończeniu leczenia, przy spełnieniu odpowiednich przesłanek wymienionych w ustawie, może ubiegać się o jednorazowe odszkodowanie.

Należy zaznaczyć, że roszczenie o wypłatę zasiłku chorobowego przedawnia się po upływie 6 miesięcy od ostatniego dnia okresu, za który zasiłek przysługuje³⁹. W praktyce prowadzący działalność gospodarczą powinien zgłosić wypadek w terminie 6 miesięcy od ostatniego dnia zwolnienia lekarskiego. Ustawa wprost wskazuje, że przekroczenie tego terminu skutkuje przedawnieniem roszczenia o zasiłek. W tym miejscu trzeba jednak podkreślić, że osoba poszkodowana w wypadku przy pracy może z zasiłku i prawa do jednorazowego odszkodowania skorzystać niezależnie. Trudno więc wskazać tutaj jakiegokolwiek podobieństwa co do terminu zgłoszenia wypadku w porównaniu z ubezpieczeniem rolniczym.

Kolejną bardzo istotną kwestią jest problem przedawnienia roszczeń z ubezpieczenia wypadkowego. Przed nowelizacją ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w doktrynie⁴⁰ można się było spotkać z poglądem,

³⁷ Art. 9 ust. 1 ustawy wypadkowej.

³⁸ Dane uzyskane z Działu Świadczeń centrali ZUS w Warszawie.

³⁹ Art. 67 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z tytułu choroby i macierzyństwa, Dz. U. Nr 60, poz. 636.

⁴⁰ Tak m.in. E. Jaworska-Spićak, op. cit., s. 119.

że poszkodowanego w wypadku przy pracy rolniczej, ubiegającego się o jednorazowe odszkodowanie, 3-letni termin przedawnienia, o którym mowa w art. 291 § 1 k.p.⁴¹ Zgodnie bowiem z uchwałą Sądu Najwyższego⁴², roszczenia o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy, będące roszczeniami ze stosunku pracy, ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym stały się wymagalne. W innej uchwale Sąd Najwyższy stwierdził⁴³, że „bieg przewidzianego w art. 291 § 1 k.p. terminu przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (art. 9-11 ustawy z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn.: Dz. U. 1983, Nr 30, poz. 144) rozpoczyna się od dnia, w którym pracownik dowiedział się o doznaniu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo jego zwiększeniu się co najmniej o 10%”.

Warto zastanowić się, dlaczego przepis 291 § 1 k.p. stosowany był do roszczeń z ubezpieczenia wypadkowego rolników. Zgodnie z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o u.s.r.⁴⁴, przepisy regulujące przyznawanie analogicznych świadczeń przysługujących pracownikom miały zastosowanie do rolników tylko wtedy, gdy nie było odrębnego uregulowania w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników. Przyjęty zatem w orzecznictwie sądowym 3-letni termin przedawnienia roszczenia rolnika o odszkodowanie z tytułu wypadku wynikał z zastosowania analogii do postanowień kodeksu pracy, bowiem ustawa o u.s.r. tej sprawy nie regulowała. Już wówczas jednak podnoszone były zarzuty, że nie można się zgodzić z tym, aby wyznacznikiem prawnego uregulowania przedawnienia roszczenia z tytułu wypadku przy pracy rolniczej był kodeks pracy – regulował on przecież zależności ze stosunku pracy. Rolnicy indywidualni, pracujący na zupełnie innych zasadach (na swój rachunek), nie byli podmiotami tej ustawy. Głoszone były postulaty, że potrzebne jest wprowadzenie odpowiedniej regulacji do ustawy o u.s.r. odnośnie do terminu przedawnienia. Mógłby

⁴¹ Roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne, por. art. 291 § 1 ustawy – Kodeks pracy z 26 czerwca 1974 r., Dz. U. 1998, Nr 21, poz. 94 z późn. zm.

⁴² Uchwała SN z 10 czerwca 1981 r., III UZP 2/91, OSNAP 1981 r., nr 11, poz. 213.

⁴³ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 17 października 1984 r., III PZP 29/84, OSNCP 1985/2-3, poz. 21.

Zob. także Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 20 października 2004 r., III UK 111/2004, OSNP 2005/8 poz. 115.

⁴⁴ Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników przed zmianami z 2 kwietnia 2004 r.

być on określony podobnie jak w kodeksie pracy, ale charakter pracy i życia w rolnictwie – tak różny od stosunków z tytułu umowy o pracę – przemawia za przyjęciem innego, krótszego terminu⁴⁵.

Stosowanie przepisów k.c. do przedawnienia roszczeń z tytułu wypadku przy pracy budziło wątpliwości również w świetle ustawy ubezpieczeniowej pracowników⁴⁶. Zgodnie jednak z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego⁴⁷, art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych⁴⁸ był niezgodny z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że wprowadzał nierówne traktowanie pracodawców oraz osób uprawnionych do odszkodowania. Natomiast art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy wypadkowej w części, w której ogranicza odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko do pracowników nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin, niezgodny był z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji. Wobec powyższego stwierdzenia wszelkie roszczenia pracownicze o przyznanie prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy przysługiwały pracownikom wyłącznie od ZUS.

Obecnie obowiązująca ustawa wypadkowa z 2002 r. przewiduje wypłacanie jednorazowego odszkodowania wyłącznie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Nastąpiło więc ostateczne zerwanie z zasadą różnicowania zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela (ZUS) w zależności od tego, czy płatnikiem składki na ubezpieczenie wypadkowe jest uspołeczniony zakład pracy, czy pracodawca prywatny. Jednorazowe odszkodowanie jest już zatem świadczeniem tylko z ubezpieczenia społecznego, a nie – jak poprzednio – także ze stosunku pracy. Podczas prac nad nowym aktem prawnym, regulującym kwestie ubezpieczenia wypadkowego, ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie okresu przedawnienia roszczeń o jednorazowe odszkodowanie.

W przypadku ubezpieczenia społecznego rolników również pojawiały się wątpliwości co do analogicznego stosowania 3-letniego terminu przedawnienia z kodeksu pracy. Problem ten poruszony został w wyroku Sądu

⁴⁵ Tak S. Tomaszewicz, op. cit. s. 142.

⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 20 października 2004 r., III UK 111/2004, OSNP 2005/8, poz. 115.

⁴⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 kwietnia 2002 r., sygn. akt R 5/01, Dz. U. 2002, Nr 78, poz. 713.

⁴⁸ Ustawa z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, Dz. U. 1983, Nr 30, poz. 144 z późn. zm.

Rejonowego z 17 czerwca 2004 r.⁴⁹ W rozpatrywanym przez sąd stanie faktycznym wypadek został zgłoszony do KRUS po 14 latach od jego zaistnienia. Kasa odmówiła odszkodowania, podnosząc zarzut przedawnienia na podstawie art. 291 k.p. w związku z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Sąd zmienił decyzję organu rentowego i w uzasadnieniu⁵⁰ stwierdził, że zdarzenie, jakiemu uległ poszkodowany, spełnia przesłanki określone w art. 11 i art. 6 pkt 3 ustawy o u.s.r., a więc jest wypadkiem przy pracy rolniczej. Ponadto stwierdził, że skoro odwołująca się Stanisława K. złożyła wniosek o przyznanie prawa do jednorazowego odszkodowania w styczniu 2004 r., do rozpoznania wniosku mają zastosowanie przepisy ustawy z 20 grudnia 1990 r. o u.s.r., obowiązujące w dniu jego złożenia.

Sąd podkreślił, że ustawową definicję „spraw z zakresu prawa pracy” i „spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych” zawiera art. 476 kodeksu postępowania cywilnego. Stosownie do treści § 1 pkt 3 tego artykułu, przez „sprawy z zakresu prawa pracy” rozumie się sprawy o odszkodowanie, które dochodzone jest od zakładu pracy na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych definiuje natomiast art. 476 § 2 k.p.c., zaliczając do nich sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych dotyczących m.in. innych świadczeń (poza enumeratywnie wymienionymi w tym przepisie) w sprawach należących do właściwości ZUS.

Sąd powołał się również na przytoczony powyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 kwietnia 2002 r., stwierdzający niegodność z Konstytucją art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy wypadkowej. Zgodnie z tym wyrokiem oraz z wykładnią gramatyczną art. 476 § 2 k.p.c., sprawy z ubezpieczenia wypadkowego należały do zakresu ubezpieczeń społecznych i jako takie nie ulegały przedawnieniu na podstawie art. 291 k.p. Podobnie na gruncie obecnie obowiązującej ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, roszczenia o jednorazowe odszkodowanie są sprawami z zakresu ubezpieczeń społecznych (przyznanie lub odmowa odszkodowania następuje w drodze decyzji ZUS) i nie ulegają przedawnieniu.

⁴⁹ Wyrok Sądu Rejonowego w W., sygn. akt VIII U 199/04 (niepublikowany).

⁵⁰ Szerzej zob. uzasadnienie do wyroku Sądu Rejonowego w W., sygn. akt VIII U 199/04 (niepublikowane), jak również jego omówienie przez E. Jaworską-Spićak, *Przedawnienie prawa do jednorazowego odszkodowania dla rolnika w świetle orzecznictwa sądowego*, „Przegląd Ubezpieczeniowy dla Ciebie” 2005, z. 1, s. 34.

Ustawa nowelizacyjna z 2004 r. wprowadziła wiele zmian w przepisach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników. Modyfikacje objęły także art. 52, który stanowi obecnie, że w sprawach nieuregulowanych stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Taki zapis nie daje już podstaw do posługiwania się kodeksem pracy w sprawach z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników. Należy jednak zastanowić się, czy nie będzie tu miał zastosowania przepis o terminie przedawnienia z art. 118 k.c.⁵¹

Zgodnie z powołanym wyżej art. 52 ustawy o u.s.r., w sprawach nieuregulowanych ustawodawca ustanowił odesłanie do rozwiązań systemu ubezpieczeń społecznych, a nie do kodeksu cywilnego. Natomiast przepisy ustawy wypadkowej z 2002 r. oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie odsyłają do stosowania uregulowań z zakresu prawa cywilnego, w tym także w sprawach dotyczących przedawnienia roszczeń majątkowych⁵². Z powyższych względów nie można w sprawach wypadkowych stosować terminów przedawnienia określonych w art. 118 k.c. Należy zatem podkreślić, że na mocy obecnie obowiązujących przepisów zarówno w przypadku rolniczego ubezpieczenia wypadkowego, jak i wypadków przy pracy osób prowadzących działalność gospodarczą, nie przewiduje się już żadnego terminu przedawnienia w stosunku do roszczeń o jednorazowe odszkodowanie.

Warto zatem zastanowić się, czy konieczne jest wprowadzenie terminu przedawnienia do roszczeń o jednorazowe odszkodowanie. W doktrynie można spotkać się z poglądem E. Jaworskiej-Spićak, że najwłaściwszym terminem przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie wydaje się okres 3 lat od daty zaistniałego zdarzenia⁵³. Taki właśnie termin został zaproponowany w projekcie nowej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych rolników. Z kolei S. Tomasziewicz twierdzi, że charakter pracy i życia w rolnictwie, tak różny od stosunków z tytułu umowy o pracę, przemawia za przyjęciem innego (krótszego) rozwiązania⁵⁴. Należy jednak podkreślić, że przepisy ustawy wypadkowej, obejmujące ochroną

⁵¹ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. 1964, Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

⁵² Zob. także uzasadnienie do wyroku Sądu Rejonowego w W., sygn. akt VIII U 199/04 (niepublikowane).

⁵³ Tak E. Jaworska-Spićak, *Przedawnienie prawa do jednorazowego odszkodowania dla rolnika w świetle orzecznictwa sądowego*, „Przegląd Ubezpieczeniowy dla Ciebie” 2005, z. 1, s. 35.

⁵⁴ Tak S. Tomasziewicz, op. cit., s. 142.

od zdarzeń wypadkowych osoby prowadzące działalność gospodarczą, również nie przewidują przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie. Czy zatem słuszne byłoby nieprzyznanie świadczenia rolnikowi, który uległ wypadkowi przy pracy i ubiega się o jednorazowe odszkodowanie tylko dlatego, że zgłosił wypadek po terminie przedawnienia? Jeśli opłacał on należne składki, wypadek faktycznie miał miejsce, a okoliczności jego zaistnienia nie budzą wątpliwości i wypełnia on przesłanki z art. 11, to rolnik ma prawo do jednorazowego odszkodowania. Wprowadzenie terminu przedawnienia nie miałoby wpływu na dyscyplinowanie rolników, a przypadki tak późnego zgłaszania zdarzeń (np. po trzech latach) w praktyce należą do wyjątkowych i jednostkowych. Jeżeli jednak tak duża zwłoka ma wpływ na ustalenie okoliczności i przebiegu wypadku, to właśnie na tej podstawie należałoby odmówić prawa do świadczenia.

Z powyżej przeprowadzonych rozważań można wyciągnąć następujące wnioski. Aktualnie obowiązująca norma z art. 45 ustawy o u.s.r., która obliguje poszkodowanego, rolnika, domownika i inne osoby do zgłaszania wypadków bez zbędnej zwłoki, jest sformułowana nieprecyzyjnie. O wypadku powinna zawiadomić ubezpieczyciela każda osoba, która dowiedziała się o jego zaistnieniu. Konieczność informowania niezwłocznie KRUS o zdarzeniu wypadkowym nie budzi wątpliwości, gdyż umożliwia Kasie realizowanie ustawowych zadań, leży w interesie rolników, którzy rzeczywiście ulegli wypadkowi przy pracy i ubiegają się o jednorazowe odszkodowanie. Oględziny przeprowadzone na miejscu zdarzenia kilka dni po wypadku wspomagają ustalenie jego przyczyn, okoliczności i podejmowanie właściwych decyzji o uznaniu zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej. Nie bez znaczenia są tu także zeznania ewentualnych świadków zdarzenia.

Kwestia zgłaszania, ustalania okoliczności oraz przyczyn wypadków przy pracy w rolnictwie i osób prowadzących działalność gospodarczą jest uregulowana odmiennie. Z tego względu trudno doszukiwać się w „ubezpieczeniu pracowniczym” rozwiązań, które byłyby pomocne dla ustalenia wpływu zwłoki w poinformowaniu ubezpieczyciela o zdarzeniu na prawo do jednorazowego odszkodowania.

Rolnicy powinni zgłaszać wypadki bez zbędnej zwłoki nie później niż 6 miesięcy od dnia ich zaistnienia. Ustawodawca nie przewidział natomiast żadnych sankcji za przekroczenie półrocznego terminu. Obecne uregulowanie dotyczące szybkiego zgłaszania zdarzenia wypadkowego do KRUS, mimo iż ma na celu dyscyplinowanie rolników, jest niewystarczające.

jące, o czym świadczy statystyka zgłoszeń wypadków. Należy także zaznaczyć, że praktyczne znaczenie tego uregulowania jest niewielkie. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w części oddziałów regionalnych wydaje rocznie kilka decyzji odmownych w związku ze zbędną zwłoką w zgłoszeniu wypadku⁵⁵.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, zgłoszenie zdarzenia wypadkowego ze zbędną zwłoką później niż 6 miesięcy od zaistnienia zdarzenia nie rodzi skutków prawnych wprost, w postaci odmowy wszczęcia postępowania powypadkowego i oddalenia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie. Zbędną zwłokę należy uwzględniać tylko w przypadku, gdy ma ona faktyczny wpływ na ustalenie rzeczywistego przebiegu i okoliczności zdarzenia wypadkowego. Warto także zastanowić się, czy przy kolejnej nowelizacji ustawy określenie „bez zbędnej zwłoki” nie należałoby zastąpić wyrażeniem „niezwłocznie” albo „po ustaniu przyczyn uniemożliwiających zawiadomienie o wypadku”.

Należy również podkreślić, że aktualna ustawa ubezpieczeniowa nie przewiduje terminu przedawnienia dla roszczeń o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej. Nie będzie mieć tutaj także zastosowania art. 291 § 1 k.p., jak również art. 118 k.c. W praktyce zatem KRUS, przy spełnieniu przez ubezpieczonego przesłanek koniecznych do uznania zdarzenia wypadkowego za wypadek przy pracy rolniczej, nie może odmówić poszkodowanemu przyznania prawa do jednorazowego odszkodowania nawet wówczas, gdy zgłosi on zdarzenie z 10-letnią zwłoką.

DELAY IN REPORTING AN AGRICULTURAL ACCIDENT AND A RIGHT TO SINGLE INDEMNITY

Summary

The paper addresses the issue of late reports of accidents at work in an agricultural environment and attempts to answer the question whether a delay in reporting such an agricultural accident has any influence on the right to claim single indemnity for an accident at work.

The first part of the paper determines the conditions that must be satisfied in order for the accident to be considered as reported without delay. Further in the paper, legal consequences of a late report of an accident at work, and the possible limitation of the right to claim compensation are presented.

⁵⁵ Dane uzyskane z Oddziałów Regionalnych KRUS.

Farmers are often late to notify the insurer about an accident, despite the requirement that such an agricultural accident at work should be reported not later than 6 months following its occurrence. However, there are no legal sanctions if this date is not met. Therefore in practice, a late report does not result in any direct legal consequences, and a late claim is rejected on grounds of unnecessary delay only if late reporting has impaired the possibility of ascertaining the actual circumstances of the accident.

As can be deduced from the statistics of reported agricultural accidents, the current regulations in Poland, although introduced to discipline potential claimants, seem unsatisfactory.